

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента,
кандидата педагогічних наук, доцента
Бунчук Оксани Володимирівни на дисертаційну роботу
МАЗУР Світлани Олександрівни
«Формування цінності моральної автономії підлітків у громадських
організаціях»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Актуальність теми дисертації. Обрана дисертанткою проблема дослідження є актуальною в наш час та набуває ще більшого значення для сучасної системи освіти. На основі ґрунтовного аналізу наукової літератури Світланою Олександрівною враховано недостатню теоретичну розробку і практичну потребу у вирішенні визначеної проблеми. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що не зважаючи на закріплене у законодавстві поняття автономії як «права суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом» (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII), законодавче закріплення термінологічного поняття «автономність і відповідальність» як «здатність самостійно виконувати завдання, розв'язувати задачі і проблеми та відповідати за результати своєї діяльності», проблематика формування цінності моральної автономії особистості із урахуванням світового та українського досвіду є малодослідженою. Зокрема, у педагогічній науці до останнього часу не існувало досліджень, що стосуються формування моральної автономії особистості у різних вікових періодах, тому актуальність вибраної Мазур С.О. теми є беззаперечною.

Зв'язок дисертації з науковими програмами та темами. Дисертаційна робота виконана в 2021–2025 рр. у руслі наукової теми кафедри педагогіки і педагогічної майстерності (2021-2024 рр.), освітології та педагогіки мистецтва (друге півріччя 2024 року) «Підготовка майбутніх фахівців педагогічної освіти в умовах освітніх трансформацій» (№ державної реєстрації 0120U101660) та «Підготовка майбутніх фахівців педагогічної освіти в умовах європейської освітньої інтеграції» (№ державної реєстрації 0123U105311) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Дисертація є складником науково-дослідної теми лабораторії позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України «Формування у вихованців позашкільних навчальних закладів базових компетентностей у процесі пізнавально-практичної діяльності» (державний реєстраційний номер 0112U001228).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Констатую належну обґрунтованість та достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій, викладених у дисертації Мазур С.О. Вона забезпечена широкою джерельною базою проведеного дослідження, опрацюванням достатніх емпіричних матеріалів, використанням різноманітних методичних прийомів аналізу поставлених проблем, різноманітною апробацією отриманих результатів, а також тим, що до однакових висновків приводить аналіз різних аспектів досліджуваної проблеми. Наукова обґрунтованість результатів дисертації дає підставу оцінити теоретичну та практичну значимість проведеної роботи. Дисертаційна робота Мазур С.О. виконана на високому науковому рівні та є завершеною науково-дослідницькою працею. Під час детального аналізу дисертаційної роботи не виявлено висновків або тверджень, які б викликали сумніви. Загальні висновки дисертації є такими, що відображають основні положення дисертаційного дослідження. Усі наукові результати, викладені в роботі, одержані автором самостійно. Дисертація не містить текстових запозичень без належного посилання на джерело та відповідає принципам академічної доброчесності. Отримані результати значно поглиблюють існуючі уявлення про моральну автономію особистості підлітка.

Практична цінність роботи полягає в можливості застосування наукових положень і висновків дисертаційного дослідження у практичній діяльності громадських організацій, реалізації методики формування цінності моральної автономії підлітків у громадських організаціях, упровадженні інноваційних форм, методів у виховну практику позаосвітніх соціальних спільнот. Результати дослідження можуть бути використані для розробки програм формування громадянського суспільства у нашій країні, що потребує морального індивіда, зорієнтованого на демократичні цінності. Запропонована авторська методика є спробою реалізації у роботах громадських організацій дозвіллевих заходів, може бути використана задля збагачення освітнього процесу в контексті розвитку громадянської компетентності підлітків. Напрацювання, отримані в процесі дослідження, можуть бути використані для освітніх програм галузі знань А Освіта у закладах вищої освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності. Дисертаційна робота Світлани Олександрівни є завершеною науковою працею. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Основні наукові результати дисертації відображають особистий внесок автора в їх досягненні. Тема дисертаційного дослідження Мазур С.О. відповідає формулі наукової спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки. Звертаю увагу на системний характер роботи. Вона становить цілісне дослідження. Окремі структурні частини дисертації взаємно доповнюють інші розділи та підрозділи. Рецензентка не виявила явно суперечливих положень.

Загальні теоретичні концепції, на яких побудована ця дисертація, використовуються для вирішення конкретних питань. Зміст окремих розділів та підрозділів відповідає їх назвам. Матеріал викладений чітко і послідовно. Як уже зазначалося, достатній теоретичний рівень роботи є підставою оцінити її практично-прикладну значимість у різноманітних аспектах. Викладені в ній наукові положення заповнюють ряд прогалин, які існували в педагогічній теорії, є основою для подальших досліджень, вдосконалення практики формування цінності моральної автономії підлітків у громадських організаціях.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, проаналізовано загальний стан проблеми на сучасному етапі розвитку освіти, відображені також теоретичні і методичні основи дослідження, наукова новизна та практичне значення роботи, подано відомості про апробацію і впровадження отриманих результатів. Науковий апарат дослідження визначено на належному рівні, об'єкт і предмет дослідження сформульовані згідно з існуючими вимогами. У дисертації визначено мету і завдання дослідження та використано комплекс методів дослідження, які є доцільними.

В роботі вперше, з врахуванням системного підходу, визначена сутність і структура моральної автономії підлітка, узагальнено цілісний комплекс характеристик моральних дій, що базуються на автономності особистості; розроблена та апробована методика формування цінності моральної автономії підлітків у громадських організаціях; виявлені виховні можливості громадських організацій та лідерів позаосвітніх соціальних спільнот щодо формування цінності моральної автономії підлітків; розкриті особливості процесу формування цінності моральної автономії підлітків у сучасних соціальних умовах; уточнено зміст поняття «формування цінності моральної автономії підлітків»; набули подальшого розвитку зміст, форми й методи формування цінності моральної автономії підлітків у громадських організаціях, педагогічні теорії творчості. Основні положення дисертації підсумовано у висновках, які можна вважати новими, оригінальними й науково-обґрунтованими. Вони засвідчують, що Мазур С.О. вдалося систематизувати й узагальнити вже відомі в літературі факти й положення, які торкаються поставленої проблеми, а також привнести в досліджувану тему багато нового. Загалом, дисертації притаманний авторський підхід до вирішення наукових завдань та викладу матеріалу дослідження.

Дисертація Мазур С.О. є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї та напрацювання автора, що дало змогу вирішити поставлені у роботі завдання. Дисертаційна робота містить результати власних досліджень, положення і висновки, які логічно випливають із результатів експерименту та які дисертантка сформулювала особисто. Дисертація не містить текстових запозичень без належного посилання на джерело та відповідає принципам академічної доброчесності.

Мова та стиль викладення результатів. Мова й стиль викладення результатів дослідження відповідають вимогам, що висуваються до кандидатських дисертацій.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи. Основні положення та результати дослідження було оприлюднено на наукових та науково-практичних конференціях і семінарах різного рівня:

- міжнародних «Концептуальні шляхи розвитку науки та освіти»; (м. Львів, 18-19 лютого 2023 р.), «Science and Education» (Велика Британія, м. Ліверпуль, 27-28 лютого 2023 р.), «Духовність як умова збереження людства» (м. Київ, 8 червня 2023 р.), з міжнародною участю «Культура, освіта та суспільство: виклики часу та стратегії розвитку в нових реаліях»: (Аліканте (Іспанія) – Одеса – Запоріжжя, 28 квітня 2023 року),

- всеукраїнських: «Науковий простір студента: пошуки і знахідки» (м. Київ, 31 березня 2023 року),

Наукові результати дисертації висвітлені у 8 одноосібних публікаціях автора та 1 у співавторстві серед яких: 5 статей у фахових наукових виданнях України та інших держав (з яких – 4 в наукових виданнях України, 1 – у науковому періодичному закордонному виданні); 1 – розділ в колективній монографії, 3 – апробаційного характеру.

Усі наукові результати, викладені в роботі, одержані автором самостійно. Ідеї та думки, що належать співавтору статті, у роботі не використовувались. У статті «Формування цінності моральної автономії підлітків як передумова подальшого розвитку гнучких умінь (soft skills», підготовлений у співавторстві з Шевченко С. (Мазур&Шевченко, 2024), здобувачці належить аналіз теоретичних аспектів формування цінності моральної автономії підлітків як передумови подальшого розвитку гнучких умінь.

Подана до захисту праця є значним досягненням для розвитку вітчизняної педагогічної науки. Її зміст відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності, вона належно апробована. Ця дисертація є самостійною завершеною роботою та оформлена відповідно до існуючих вимог. Порухів академічної доброчесності, зокрема наявності в дисертації та/або наукових публікаціях, в яких висвітлені наукові результати дисертації, фактів академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації не виявлено.

Зауваження до дисертаційної роботи. Експертиза роботи (у т.ч. щодо відповідності спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки) та перевірка відповідності її оформлення чинним стандартам дає підстави для наступних зауважень та побажань:

1. В дисертації подекуди зустрічаються граматичні, стилістичні, технічні та пунктуаційні помилки, тавтологія.

2. На думку рецензента, авторці треба збільшити кількість посилань на праці українських педагогів та вітчизняні наукові джерела з теми дослідження.

3. Рекомендуємо унормувати науковий апарат дослідження, щоб мета в достатній мірі корелювала з об'єктом, предметом та завданнями дослідження.

4. Рекомендуємо переглянути наукові джерела та унормувати їх відповідно до діючих правил оформлення літератури.

5. В п. 1.3. незрозумілою є наукова галузь авторів, на яких спирається дисертантка.

6. В процесі аналізу наукової літератури, тих чи інших педагогічних явищ, феноменів, авторці потрібно частіше висловлювати свою власну думку, позицію на інколи протилежні погляди науковців.

7. В дослідженні незрозумілим є вживання термінів «дитячі громадські організації», «підліткові громадські організації», так як в темі дослідження мова йде про «громадські організації». Тому треба звернути увагу та унормувати.

8. На с. 147 незрозумілим є на базі якого закладу освіти проводиться експеримент. Треба уточнити.

9. В сучасній науковій термінології доцільно вживати термін «освітній процес», а не «навчально-виховний», «заклади загальної середньої освіти» а не «загальноосвітні навчальні заклади», «проекти», а не «проекти» тощо.

10. Рекомендуємо авторці в першому розділі конкретизувати, що в дослідженні розглядається саме «старший підлітковий вік», бо згадки про це зустрічаються лише на початку другого розділу.

11. На нашу думку, доцільно у першому розділі подати чітко схарактеризовані вікові рамки підліткового віку, про який йдеться мова в дослідженні.

12. По тексту роботи зустрічається вживання різних термінів: «молодь», «підлітки», «діти». Рекомендуємо використовувати поняття, які відповідають саме темі дослідження.

13. Рекомендуємо авторці розрізняти поняття «компетентність» та «компетенція» та вживати їх у правильному значенні, відповідному контексту.

14. Не вистачає в першому розділі особистого бачення автора на поняття «моральна автономія підлітків».

Вважаю, що висловлені зауваження не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів та не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Загальний висновок про дисертаційну роботу.

На підставі проведеного аналізу можна зробити висновок, що за своєю актуальністю, значним обсягом виконаних досліджень, науковою новизною, достовірністю одержаних результатів, обґрунтованістю висновків, оформленням роботи, дисертація Мазур Світлани Олександрівни «Формування

цінності моральної автономії підлітків у громадських організаціях», відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор Мазур Світлана Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент

*Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та педагогіки мистецтва
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького*

БУНЧУК Оксана Володимирівна